

Sezona 2016/2017

Petak, 9. decembar 2016. godine
Zadužbina Ilije M. Kolarca u 20 časova

Za avanturiste

Dirigent: **Mihail Jurovski**
Solista: **Boris Brezovac**, viola

Program:

H. Berlioz: *Harold u Italiji, Simfonija u četiri stava sa obligatnom violom op. 16*

*Harold u planinama. Scene melanholije, sreće i radosti
Procesija hodočasnika koji pevaju večernju himnu
Serenada brđanina iz Abrucija njegovoj dragoj
Orgija razbojnika, finale*

Trajanje: oko 45 minuta

R. Štraus: *Iz Italije, tonska poema op. 16*

*Na selu - Andante
U ruševinama Rima – Allegro con brio
Na plaži u Sorentu – Andantino
Napolitanski narodni život – Allegro molto*

Trajanje: oko 45 minuta

Koncertmajstor: **Tijana Milošević**

Mnogi umetnici 19. veka bili su očarani Italijom, lepotom njenih pejzaža i arhitekture, bogatom istorijom i vibrantnom umetničkom i muzičkom tradicijom. Među njima su Johan Wolfgang fon Gete, Feliks Mendelson, Hektor Berlioz, Rihard Štraus i mnogi drugi.

Simfonija *Harold u Italiji* **Hektora Berlioza** (1803–1869) prvobitno je bila zamišljena kao koncert za violu i orkestar, poručena od strane slavnog italijanskog virtuoza Nikola Paganinija. Naime, Paganini je želeo da, svirajući ovaj koncert, prikaže mogućnosti svoje nove, Stradivarijusove viole. Kako nije bio dovoljno strpljiv u iščekivanju završenog Berliozovog dela, kompozitor mu pokazuje prvi stav. Paganiniju se, međutim, nije svideo nedostatak virtuoznosti u deonici viole, te odustaje od svoje zamisli.

Berlioz potom odlučuje da umesto koncerta napiše četvorostavačnu simfoniju sa istaknutom ulogom viole. Kako je i sam istakao, želeo je da napiše seriju orkestarskih scena, u kojima bi viola bila manje ili više aktivni učesnik, zadržavajući pritom svoj prvobitni karakter. *Smeštajući ovu zamisao u poetske uspomene koje sam sakupio tokom lutanja po planinama Abrucija, želeo sam da violu predstavim kao melanholičnog sanjara nalik Bajronovom Čajldu Haroldu*, rekao je Berlioz.

Tako, 1834. godine, nastaje *Harlod u Italiji*, druga po redu od ukupno četiri Berliozove simfonije. Delo naslovom referira na čuvenu poemu engleskog pesnika i lorda, Džordža Gordona Bajrona, pod nazivom *Hodočašće Čajlda Harolda*, a inspirisano je kompozitorovim ličnim iskustvima sa putovanja kroz Italiju.

Premijerno izvođenje Berliozove simfonije odigralo se 23. novembra 1834. godine na pariskom Konzervatorijumu pod vođstvom dirigenta Narsisa Žirara. Solistička deonica bila je poverena Kretjenu Uranu. Paganini svoju nesuđenu porudžbinu nije čuo sve do decembra 1838. godine, kada je, iznenađen i oduševljen, izveo Berlioza na scenu, kleknuo na kolena i poljubio mu ruku, dok je publika frenetično uzvikivala, a i sami muzičari aplaudirali.

Berlioz neke od glavnih odlika ove kompozicije, kao što su programnost, *ideé fixe* i autobiografski elementi, ostvaruje i u svojoj prvoj, *Fantastičnoj simfoniji*, međutim, ovde su ti elementi iskorišćeni na drugačiji način. Prvi stav predstavlja melanholičnu misaonu oazu sa uplivima strastvene sreće, i, kao takav, on ne sugerise neki specifični programski sadržaj. Ovaj stav postavlja atmosferu dela i donosi Haroldovu temu u violi, koja postaje svojevrsni moto čitavog dela i biva superponirana drugim orkestarskim glasovima, kontrastirajući im u karakteru i tempu. Ta tema je osmotaktna, simetrična i zaokružena, naglašenog lirskog karaktera, što je čini prepoznatljivom kroz čitavo Berliozovo muzičko putovanje. Drugi stav donosi scenu inspirisanu italijanskim seljacima koji pevaju litanije vraćajući se kući posle napornog radnog dana. Harold je zadivljen i dirnut pesmom, ali ne i preobraćen duhovnim vrednostima hodočasnika. U trećem stavu nastavlja se predstavljanje Haroldovog viđenja sveta, ovoga puta inspirisanog putovanjima van Rima. To je mesto gde Harold, odnosno, muzički materijal poveren violi, pokazuje najsnažniju tendenciju da se uklopi u svet koji ga okružuje. Četvrti stav nije predstava nekog određenog putovanja ili scene, već mesto gde Berlioz, kroz odražavanje stanja uma i duha jednog romantičarskog junaka, pravi podlogu za uodnošavanje tema svih prethodnih stavova.

Tonsku poemu *Iz Italije* **Rihard Štraus** (1864–1949) je napisao 1886. godine, kada je imao 24 godine. Na nagovor Johanesa Bramsa, Štraus je tokom proleća i leta iste godine putovao po Italiji i posetio Firencu, Rim, Bolonju, Napulj, Sorrento, Salerno i Kapri. Mladi kompozitor bio je, kao nikada do tada, oduševljen lepotom prirode i snagom inspiracije koju je dobio u ruševinama antičkog Rima. Prve zamisli o delu *Iz Italije* Štraus je skicirao još tokom obilaska Italije, uključujući i posebne tonalitete koje je dodelio određenim mestima i gradovima koje je posetio. Proces komponovanja je ipak započeo po povratku u Nemačku.

Kompozicija *Iz Italije* završena je u 12. septembra 1886. godine, a premijerno je izvedena 2. marta 1887. godine u Štrausovom rodnom gradu, Minhenu. Dirigovao je sâm kompozitor, a delo je posvećeno njegovom mentoru, Hansu Fon Bilovu. Prema sećanju Štrausa i njegove sestre Johane, prva tri stava ispraćena su aplauzom, dok je poslednji izazvao oprečne reakcije i zvižduke. Znajući da je napisao delo koje može da izazove takve reakcije publike, Štraus je u pismu prijatelju posle premijere priznao da smatra da niko nikada nije postao veliki umetnik a da hiljade ljudi za njega nisu smatrale da je lud.

Tri godine nakon premijere, Štraus je objavio kratak pregled programskog predloška svog dela. Prvi stav predstavlja kompozitorova osećanja izazvana pogledom na osunčanu Kampanju. U drugom je Štraus bio inspirisan fantastičnim slikama slavnog Rima koji je sad u ruševinama, koje je posmatrao s osećanjima melanholije i tuge. Zatim, prema rečima kompozitora, treći stav predstavlja tonsko slikanje *nežne muzike prirode*, koju unutrašnje uho čuje u šuštanju vetra kroz lišće, u ptičijem poju i u udaljenom žamoru mora gde usamljena pesma dotiče obalu. Ta usamljena pesma prirode, smatra Štraus, predstavlja suprotnost onome što slušalac doživi. Glavna muzička tema u poslednjem, četvrtom stavu jeste melodija poznate pesme *Funikuli, Funikula* za koju je Štraus mislio da potiče iz naroda. Međutim, kasnije se ispostavilo da je popularnu pesmu napisao italijanski kompozitor Luiđi Denca. Simfonija se završava *ludom orkestarskom fantazijom*, koja stremlji predstavljajući užurbanog Napulja u *komičnoj zbrci melodija*.

Bojana Radovanović*

*U sezoni 2016-17, Beogradska filharmonija pruža priliku odabranim mladim muzikolozima da pisanjem programskih komentara obogate svoju stručnu praksu.

